

HUMANIST

Rundt hundre millioner afrikanere tilhører i dag ulike grener av pinsebevegelsen.

Bevegelsen driver sosialt arbeid og gir håp og støtte til mange. I noen områder er de det eneste sosiale sikkerhetsnettet mange har. Men med på kjøpet følger utstøtelse av barn som anklages for hekseri og forbud mot homofili.

I 2013 vakte det oppsikt at Uganda ville innføre dødsstraff for «homofile gjerninger». Loven ble moderert etter internasjonalt press, men «forbrytelsen» regnes som så alvorlig at den kan gi lang fengselsstraff - inntil livstid. Den opphetede debatten om homofili, og følgende angrep og drap på homofile i Uganda, er drevet fram av karismatiske bevegelser i landet, særlig menigheter knyttet til Pinsebevegelsen.

I januar 2016 gikk et bilde av en dansk frivillig som ga vann til et mishandlet barn i Nigeria, rundene i sosiale medier. Bildet var av danske Anja Loven, som tar hånd om lille Hope, som var anklaget for hekseri og utstøtt av familien. Bildet er rystende, men ble i liten grad forklart som det det var.

For lille Hope ble ikke mishandlet på grunnlag av tradisjonell tro eller noen spesiell afrikansk ondskap. Hope ble utstøtt av sine egne, av naboer og familie som mente han var besatt, fordi det å anklage barn for hekseri i et par tiår har vært varemerket til en pinsepastor i området.

Jerry, et av mange nigerianske barn som er blitt beskyldt for hekseri. Han ble slått av pastoren, sultet, tvunget til å spise sement og til slutt satt fyr på av sin egen far, mens pastorens kone heiet på. Foto: NTB/Scanpix.

Både hekseforfølgelsene og angrepene på homofile er uttrykk for en bevegelse i sterk vekst i Afrika. Men Pinsebevegelsen og dens mange avskygninger representerer også et alternativt sosialt sikkerhetsnett der det ikke er noe, og høster mange lovord for sin innsats med å ta vare på fattige og foreldreløse. Uansett hvordan man ser på bevegelsens virke, er det liten tvil om at den er blitt en maktfaktor i mange land.

Gjenfødselen

Pinsebevegelsen har vært aktiv på kontinentet siden begynnelsen av 1900-tallet, men det var først etter uavhengigheten på 1960- og 1970-tallet at det ble fart i rekrutteringen. I dag regnes tolv prosent av Afrikas innbyggere som medlemmer av menigheter med utspring i pinsebevegelsen, alt fra de store amerikanske kirkene til lokale varianter. Det er i overkant av hundre millioner mennesker.

I land som Zimbabwe, Sør-Afrika, Ghana, Kongo, Nigeria, Angola, Zambia og Uganda, utgjør

Humanist

pinsevennene opp mot tjue prosent av befolkningen, og har politisk innflytelse. Dette er også noen av de mest folkerike landene i Afrika. Nigeria, Sør-Afrika, Kenya og Angola er også de største økonomiene sør for Sahara.

Det litt spesielle med Pinsebevegelsen, er at den ikke regnes som en egen menighet innenfor protestantismen. Den er mer å anse som en vekkesbevegelse innenfor kristendommen, som vektlegger dåpen og en bokstavtro tolkning av Bibelen. Pinsemenigheter er derfor ikke underlagt en klart definert teologi, men tar opp i seg både evangeliske tradisjoner, et svært konservativt syn på kvinner og familie og, i Afrika, mer lokale tradisjoner. En blanding som kan være med på å forklare den raske veksten.

Et telt i Kitwo

Pinsevennenes vekst henger også sammen med en generell demokratisering av afrikanske land, og en tilbakegang hos mer tradisjonelle kristne menigheter som katolikker og anglikanere. Et godt eksempel på dette er Zambia.

Historien om Pinsebevegelsen i Zambia er på mange måter historien om Pinsebevegelsen i Afrika. Pinsebevegelsen oppstod i USA på begynnelsen av 1900-tallet, og sendte sine første misjonærer til kontinentet allerede i tiåret etter. Men det skulle ta mange år før denne karismatiske retningen av protestantismen skulle ta av i Afrika.

Reinhard Bonnke var den som for alvor åpnet Afrika for Pinsebevegelsen. Foto: Oleksandr Volyk/Wikimedia Commons.

I 1967 ble Afrika misjonen til tyske Reinhard Bonnke. Bonnke startet i Lesotho, omgitt av datidens apartheidregime i Sør-Afrika. I begynnelsen gikk det trådt og Bonnke kunne telle få konvertitter. Han hevder selv at han på denne tiden stadig drømte om et kart over Afrika der kontinentet langsomt ble farget rødt. Kartet var akkompagnert av Guds stemme, som proklamerte at frelsen ville komme.

Da bekreftelsen av dette profetiske synet lot til å utebli, bestemte Bonnke seg på begynnelsen av

1980-tallet for å gå kraftigere til verks. Han unnfanget et «korstog» og i stedet for tradisjonelle kirker, som ikke hadde plass til så mange, begynte han med masse møter på stadioner og i telt.

I 1981 reiste Bonnkes Christ for all Nations Ministry et telt i Zambias nest største by, Kitwe. Kitwe er en gruveby i det zambiske kobberbeltet, et område preget av løse samfunnsbånd, migrantarbeidere og store sosiale problemer. Her slo masse møtene an. Bonnkes telt skal ha vært fullsatt hver kveld. Det tok rundt ti tusen mennesker. Snart ble Zambia misjonsmark for en hel liten hær av pinsepastorerer fra USA.

Pinsebevegelsen slo rot i Kitwe. Og skulle snart forandre Zambia. I 1991 utfordret Fredrick Chiluba og hans Movement for Multiparty Democracy (MMD) frigjøringshelten Kenneth Kaundas United National Independence Party (UNIP), som hadde sittet med makten siden uavhengigheten i 1964. Chiluba var pinsevenn, og fra Kitwe.

Den tidligere fagforeningslederen vant valget, men ville først ikke flytte inn i presidentboligen. Noen måneder inn i sin første periode fikk han den «renset» for onde ånder og flyttet inn. Snart ble Zambia erklært en «kristen nasjon».

Med denne erklæringen åpnet også Chiluba landet for flere «korstog», og misjonærer, spesielt svarte fra USA. Religionsfriheten ble på tross av erklæringen beholdt, men zambisk kristen nasjonalisme fortsetter å dominere den politiske scenen den dag i dag.

Forfølgelse av homofile

Også i Uganda sporer man landets pinsebevegelse til en gang rundt uavhengigheten. De første amerikanske pinsepastorene skal ha kommet i 1960, to år før landet ble uavhengig fra Storbritannia. Men de tidlige menighetene ble slått ned da Idi Amin kom til makten på 1970-tallet, bevegelsen ble forbudt i 1977 og medlemmene gikk under jorden. To år senere var Amin på flukt, og bevegelsen kom fram i lyset igjen. Som i Zambia skulle 1980-tallet bli en god tid for pinsemenigheter, som fikk støtte fra trosfeller i USA.

Men Pinsebevegelsen i Uganda viste seg snart fra en mørkere side. I 2011 ble homoaktivisten David Kato mishandlet til døde i sitt eget hjem. Hans navn var blitt publisert som ett av flere på en liste i en lokal avis, under overskriften «Heng dem». Jakten på landets homofile var i full gang.

Humanist

Scott Lively har stått sentralt i spredningen av homofobi blant afrikanske pinsevenner. Foto: Tim Pierce/Wikimedia Commons.

I USA og Europa ble denne homofobien gjerne forklart som noe spesielt «afrikansk», men menneskerettighetsorganisasjoner var snare med å henge bjellene på andre katter – karismatiske pinsepastorer, og spesielt amerikaneren Scott Lively. Lively regnes som ytterliggående i USA. Men den mottageligheten ideene hans har manglet hjemme, har han funnet andre steder. Siden 2002 har han dyrket et politisk nettverk i Uganda.

Lively, gjenfødt i 1986, har preket mot homofili siden 1991. I 1995 ga han ut boka «The pink swastika», sammen med Kevin Abrahams. Her argumenterer de for at homofili innen nazistenes rekke ga opphav til den ekstreme militarismen, og dermed også Holocaust.

Også i Uganda har han lansert svært omstridte teorier. Blant annet har han uttalt at folkemordet i nabolandet Rwanda i 1994 var Guds straff mot hele regionen, fordi homoseksualitet var blitt utbredt. Han har erklært at AIDS – på nittitallet var et sted mellom ti og femten prosent av Ugandas voksne befolkning HIV-positive – er en passende straff for homofili. I 2012 stevnet Sexual Minorities Uganda (SMUG) Lively for retten i Massachusetts, USA, for å ha oppfordret til vold. Saken er ennå ikke avsluttet.

Det var først da forslaget om å innføre dødsstraff for «homofile gjerninger» i Uganda kom i 2013, at presset mot seksuelle minoriteter i landet for alvor ble kjent utenfor dets grenser. Scott Lively var sponsor for loven som ble fremmet av flere ugandiske politikere. Forslaget ble altså moderert etter internasjonalt press, men «forbrytelsen» sodomi regnes som så alvorlig at den kan gi opp til livstid i fengsel.

Loven er ikke helt ny, den skjerper en tidligere lov som hang igjen fra det britiske kolonistyre, som ga fengselsstraff inntil fjorten dager. Også i andre land med rettssystem basert på tidligere britisk lov, og hvor pinsevennene har sterk innflytelse, har man diskutert å stramme inn lovverk mot homofile. Både i Zambia og i nabolandet Zimbabwe har man strammet inn loven, samtidig som staten har initiert kampanjer mot homofil praksis. Pinsebevegelsen er ikke alene om å støtte disse anti-homokampanjene. Også mer tradisjonelle kirker, som den anglikanske og romersk-katolske, støtter lange fengselsstraffer mot «sodomi».

Hekser og trollmenn

TB Joshua driver TV-kanalen Emmanuel TV, som sender over hele verden, og har to og en halv million følgere på Facebook. Foto: Wikimedia Commons.

Det er i Nigeria, Afrikas mest folkerike stat, man finner det største mangfoldet i pinsemenigheter. Landets mest berømte - eller beryktede - pastor kaller seg TB Joshua og er blant kontinentets mest innflytelsesrike.

TB Joshua, eller Temitope Balogun Joshua som er hans fulle navn, driver TV-kanalen Emmanuel TV, som sender over hele verden, har 2,5 millioner følgere på Facebook og regnes blant Afrikas femti mektigste menn. Han representerer, kanskje mer enn noen andre i området, en velstandsteologi hvor hengivenhet til Gud betyr velstand og lykke i denne verden, i tillegg til i det hinsidige. I alle fall gjør det det for pastorene, som tar imot store donasjoner fra sine hengivne tilhengere.

Etter eget utsagn ble TB Joshua «født på ny» allerede i mors liv, der han tilbrakte hele femten måneder. Han gjorde det ikke noe særlig på skolen, opptatt som han var med å undervise andre barn i Bibelen. Fortsatt etter eget utsagn. I 1987, kun 24 år gammel, grunnla han The Synagogue, Church of all Nations (SCOAN), i Nigerias største by, Lagos. Her holder han fortsatt gudstjeneste hver søndag for femten tusen mennesker. Gudstjenester som inkluderer mirakler, helbredelser og demonutdrivelse.

Blant hans tilhengere er afrikanske notabiliteter som Winnie Madikizela Mandela, Nelsons tidligere hustru, hennes landsmann, og nå leder for partiet Economic Freedom Fighters i Sør-Afrika, Julius Malema, og opposisjonspolitikeren Morgan Tsvangirai fra Zimbabwe.

Joshuas megakirke trekker pilegrimer fra flere afrikanske land, særlig Ghana, Kamerun og Sør-Afrika. Så mange afrikanske at den omtales som Nigerias største turistattraksjon. Da et av gjestehusene kirken driver for tilreisende kollapset i 2014, var åttito sørafrikanere blant de 115 dødsopfrene.

TB Joshua regnes som den tredje rikeste pastoren i Nigeria, og kan skilte med flere private jetfly. Men selv om han er svært populær blant sine tilhengere, er han omstridt i Pinsebevegelsen, også i

Humanist

Nigeria. I et land hvor slike menigheter genererer enorme summer, driver omfattende sosiale tiltak og hvisker politikerne i ørene, ser mange med skepsis på den populære TV-pastoren. Ikke minst andre nigerianske pinsepastorer. Spesielt har konflikten mellom TB Joshua på den ene siden og Chris Okotie og Chris Oyakhilome på den andre, blitt betent. Alle tre tilhører pinsebevegelsen, men de to sistnevnte har kalt TB Joshua både «leder for en okkult sekt» og djevelens sønn. TB Joshuas tilhengere har ikke vært sene med å svare i sosiale medier. TB Joshua har også møtt kritikk utenfor Nigeria, og er nektet innreise i noen afrikanske land.

«The lady apostle»

«The lady apostle», Helen Ukpabio, har spilt en avgjørende rolle i spredningen av forestillingen om heksebarn i Nigeria.

Enda mer kontroversiell enn TB Joshua er «The lady apostle», Helen Ukpabio, som driver sin populære kirke ut av den østlige byen Calabar. Ukpabios barneår er, i likhet med Joshuas, omgitt av myter. Ukpabio hevder hun selv var «forlovet med Satan» i sine ungdomsår og påstår derfor at hun vet en hel del om hvordan demoner oppfører seg når de tar i bolig i barn. Disse opplysningene er ikke lett å få verifisert.

Det vi derimot *vet*, er at hun som barn ble sendt på en katolsk skole, og senere ble skuespiller og så regissør i Nigerias filmindustri Nollywood. Filmkarrieren nådde et foreløpig høydepunkt i 1999, da Ukpabio lanserte «End of the wicked» – en film der små, uskyldige barn blir hentet til en slags svart messe, og blir initiert som hekser. Filmen, og Ukpabios stadige prekener om hekser og trollmenn, har hatt stor innvirkning, og den selvutnevnte apostelen holdes ansvarlig for et oppsving i angrep på såkalte «heksebarn», både i Nigeria og andre land.

Demonutdrivelse, eksorsisme eller bekjempelse av onde ånder ved rensessermonier, er del av ritualene i mange pinsekirker, men det er Ukpabios menighet som har gjort fordrivelse av onde ånder i barn til sitt varemerke.

Vi har sett hvordan den tidligere zambiske presidenten Chiluba «renset» presidentboligen før han tok den i bruk, blant åndene de deltagende pastorene skal ha sett forlate bygningen var en vannånd, en slags sjøhest. Troen på onde ånder og hekser er en del av folkloren i mange afrikanske land. Men som i andre deler av verden, er det særlig eldre kvinner som er blitt beskyldt for dette. Barnemishandlingene synes å være av nyere dato.

Etter at de første medierapportene om fenomenet kom i begynnelsen av årtusenet, er temaet blitt analysert og forsket på. En rapport fra Redd Barna fra 2006 fant at det primært er pastorer som står

Humanist

bak hekseanklager mot barn i Afrika. FNs fond for barn, UNICEF, kaller hekseanklager mot barn en «oppfunnet tradisjon», som skyldes «åndelig usikkerhet» – kort sagt et utslag av nyere åndelig søken i sårbare samfunn.

Barna det gjelder kommer ofte fra utsatte og fattige familier, eller det kan være barn som regnes som «unormale» – som er født for tidlig, tvillinger, albino eller med skavanker fra fødselen. Også UNICEF peker på Pinsebevegelsen som pådriver for denne nye «tradisjonen».

Fra et senter for barn beskyldt for å være hekser i Eket i Nigeria. Foto: NTB/Scanpix

Og ikke bare i Ukpabios nabolag i Sørøst-Nigeria, men også i andre land der budskapet har gjort rundene blant pinsemenigheter, som Benin, Den demokratiske republikken Kongo og Angola.

Helen Ukpabio selv hevder hun ikke tar penger for å bedrive eksorsisme på barn. Andre pastorer i Ukpabios *Liberty Church* innrømmer derimot at slik demonutdrivelse er en inntektskilde. Det er en type eksorsisme som ofte innebærer grov mishandling. Organisasjoner i Sørøst-Nigeria som tar seg av disse barna, forteller om barn som bindes til trær, blir satt fyr på, får spiker drevet inn i hodeskallen og syre kastet i ansiktet.

Tilbake til framtida

Pinsebevegelsens raske og mangfoldige vekst i Afrika skyldes både utbredt misjonærvirksomhet og at bevegelsens karismatiske uttrykk passer godt inn i en mer tradisjonell religionsutøvelse på kontinentet. Bevegelsens budskap om rikdom og suksess i dette liv, bare man er inderlig nok i sin tro, slår an. På veien tar pastorer og selverklærte apostler med seg både karismatiske og konservative, lokale tradisjoner. For barn og andre som blir beskyldt for hekseri, og for seksuelle minoriteter, kan dette være farlig.

For millioner av andre representerer derimot Pinsebevegelsen inderlighet, tro og håp. Og mulig velstand. Pinsebevegelsen har også en sosial side, og legger ned omfattende humanitært arbeid i områder der statene ikke fungerer, og i områder med krig. TB Joshua kan ikke bare skilte med privatjet og dyre dresser, han har også mottatt mange priser for sitt humanitære arbeid i Nigeria.

I andre land, rammet av konflikt eller med en svak stat, som det østre Kongo eller Sør-Sudan, kan pinsebevegelsen være det eneste sikkerhetsnett for mange. Pinsebevegelsen vil antagelig fortsette å øke sin innflytelse i Afrika i årene som kommer, noe som kan bære bud om mer konservativ familierpolitikk og et mindre liberalt syn på seksualitet.

Vi kan anbefale Marens artikkel om [Den andre islamske staten](#), samt Roar Nerdals [Pinsevind over Brasil](#).